

**ULUSLARARASI HÂCE MUHAMMED LUTFÎ
(ALVARLI EFE)
SEMPOZYUMU
(25-26 NİSAN 2013, ERZURUM)
BİLDİRİLER**

**EDİTÖR
PROF.DR. CENGİZ GÜNDOĞDU**

**EDİTÖR YARDIMCILARI
ARŞ.GÖR. MUAMMER CENGİZ
ARŞ.GÖR. OSMAN NURİ KARADAYI**

ERZURUM - 2013

Türk Din Mûsikîsi'nde Alvarlı Efe Hazretleri

Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi
Marmara Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Giriş

Başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde yaşamış mutasavvıf, şair, bestekâr, hattat, müzehhip gibi sanatkarlar arasında öyleleri vardır ki yaşadıkları döneme adeta ışık tutmuşlardır. Hoca

Ahmet Yesevî ile başlayıp Hz. Mevlânâ ve Yunus Emre ile devam eden Türk tasavvuf akımının günümüze ulaşan büyük âlimlerinden biri de Alvarlı Efe Hazretleri'dir. Yaşadığı dönemde Erzurum ve bölgesine büyük hizmetleri dokunmuş olan Alvarlı Efe, kendinden önce yaşamış olan İbrahim Hakkı Hazretleri, Erzurum'lu Emrah, Sümmani Baba ve Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi'de bulunan güzel söz söyleme hünerine sahip bir mutasavvıftır. O'nu diğer âlimlerden ayıran başlıca özellik yazdığı rubailerdir. Yazdığı şiirler daha çok halka yönelik nasihat ve Allah sevgisini işleyen türdeki beyitlerden oluşmaktadır. Milli Mücadele yıllarında yaşanan sıkıntıları da konu edindiği şiirler dönemin Erzurum ahvâl ve havalisini sanatsal bir lisanla anlatmaktadır.

Alvarlı Efe ve Dini Mûsikî

Tekkeler kapatılmadan önceki son dönemi idrak eden Alvarlı Efe Hazretleri, tekkelerine gelen önemli misafirlerini bendir-def eşliğinde icra edilen mûsikî ile karşılaşmışlardır. Bu davranış, misafirin en güzel surette karşılanmasının önemi yanında tekkenin mûsikîye yaklaşımını göstermesi açısından daha önemlidir. Alvarlı Efe'nin mûsikîye olan muhabbetinin kaynağı babası olsa gerektir. Zira pek çok meşhur tatyan, "Gedâî" mahlasını kullanan babası Hüseyin Efendi'ye aittir.

Alvarlı Efe hazretleri'nin hafî yani sesli olmayan zikrullah yapan Nakşibendiyye yolunda olmakla birlikte aynı zamanda Kâdirî olması tekke mûsikîsiyle yakından ilgilenmesini sağladığını söyleyebiliriz.

Efe Hazretleri'nin bilhassa nutk-i şeriflerinin Erzurum yöresel melodileriyle bestelenmiş örnekleri, Türk Din Mûsikîsi için de farklı bir müzikal tarz ve belki de biçim olarak karşımıza çıkmaktadır. "Seyreyle güzel", "Ey kerem kâni" vb. eserler halk mûsikîsi motifli ilahilerin günümüzde daha yaygınlaşmasına sebep olduğu gibi, diğer yörelerde okuna gelen bu tarz eserlerin derlenmesi ve icra edilerek yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur.

Alvarlı Efe hazretlerinin nutk-i şerifleri konularının güncelliği, dilinin akıcılığı ve anlaşılabilirliği, bilhassa besteye oldukça uygun olması vb. sebeplerden dolayı hala bestecilerin ilgi odağı olup yeni besteler yapılmaktadır.

Alvarlı Efe'nin Nutk-i Şeriflerine Yapılan Besteler

Türk Din Mûsikîsi merkezli olarak Alvarlı Efe'nin nutk-i şeriflerine yapılan besteleri başta Aytaç Ergen Türk Mûsikîsi Notam programı, özel nota arşivim ve bestekârlarından olmak üzere toplam 82 eser tespit ettik:

Form olarak; 68 tane ilahi, 1 mani, 2 mersiye, 1 nakış, 1 nefes, 1 Muharrem ilahisi, 5 teravîh tertibi, 1 yürük semai, 1 şuşul, 1 ayin.

Usûl olarak; 1 37/16, 2 aksak semai, 1 bileşik nim sofyan, 4 curcuna, 2 devri-hindi, 18 düyek, 2 evsat, 1 müsemmen, 5 raks aksağı, 1 semai, 1 sengin semai, 36 sofyan, 5 yürük semai, 1 zafer.

Makam olarak: 1 acemaşiran, 1 bayati, 1 bestenigâr, 4 çargâh, 3 evc, 1 gerdaniye, 11 hicaz, 2 hicazkâr, 8 hüseyini, 2 hüzzam, 1 ısfahan, 8 kürdi, 3 mahur, 1 müstear, 1 nihavend, 3 nikrizli çargâh, 6 rast, 5 saba, 2 segâh, 1 sipihr, 1 suzidil, 1 suzinak, 4 şehnaz, 3 şehnazbuselik, 1 şevkefza, 1 tahirbuselik, 5 uşşak.

Bestekar olarak: 3 anonim, 1 giydirme, 29 Mehmet Kemiksiz, 19 Ahmed Şahin, 1 derleme (Raci Alkır), 1 Dursun Çakmak, 1 Ender Doğan, 1 Galip Çolakoğlu, 1 Hafız Zeki Altun, 3 Hasan Akıncı, 3 Hayati Günyeli, 3 Hüseyin Kutlu, 1 Muzaffer Ozak Hz., 13 kaynak kişiden (13 Hüseyin Kutlu, 1 Raci Alkır), 1 M. Emin Altıntop, 1 Hakan Alvan, 1 Levent Çelik, 1 Yahya Soyyiğit.

Eserler Listesi

GÜFTE	BESTEKÂR	MAKAM	USÛL	FORM
Âlemlere rahmet olan Ahmed Muhammed Mustafa	(Giydirme)	Hüseyini	Yürük semai	İlahi
Âlemlere rahmet olan Ahmed Muhammed Mustafa	Galib Çolakoğlu	Şehnaz	Düyek	İlahi
Arş-ı âzam sallanır zâkir Allah dedikçe	Ahmed Şahin	Şehnazbuselik	Düyek	İlahi
Arş-ı âzam sallanır zâkir Allah dedikçe	Mehmet Kemiksiz	Rast	Sofyan	İlahi
Âşık der âhû gözler, avcılar âhû gözler	Ahmed Şahin	Nikrizli Çargah	Curcuna	Mani
Âşık der dağlar beni	-	Uşşak	Raks aksağı	Nefes
Ayrılık nidası geldi Hudâ'dan	Mehmet Kemiksiz	Gerdaniye	Sofyan	İlahi
Bazar-ı aşka meydana gel	Mehmet Kemiksiz	Hicaz	Sofyan	İlahi
Beni benden cüdâ kılсан	Hafız Zeki Altun	Hicaz	Raks aksağı	İlahi
Bezm-i eleste içmişiz	Mehmet Kemiksiz	Şehnaz	Sofyan	İlahi

Bir âteş-i cân-sûz düşüren cân güzeller	Ahmed Şahin	Şevkefza	Yürük Semai	Ayin 3. Selam
Birgün olur perdeyi yar kaldırır	Hüseyin Kutlu	Segâh	Düyek	İlahi
Biz ümmet-i Muhammed'e merhamet kıl yâ Rabbenâ	Ahmed Şahin	Saba	Sofyan	İlahi
Bizi halk eyledin ketm ü ademden	Ahmed Şahin	Hicazkâr	Düyek	İlahi
Bülbülü feryada saldı	Mehmet Kemiksiz	Saba	Düyek	İlahi
Can bula cananı bayram ola	Kaynak kişi: Raci Alkır	Hüseyini	Sofyan	İlahi
Can ü dilden kurban olam o ferde	Mehmet Kemiksiz	Nikrizli çargâh	Sofyan	İlahi
Can zinde olsa elbet cesede devran eyler	Hüseyin Kutlu	Kürdi	Sofyan	İlahi
Cennetleri bezetmiş	Mehmet Kemiksiz	Acemaşiran	Sofyan	Teravîh tertibi
Çiğirim paresi gözümün nuru	Mehmet Kemiksiz	Hicaz	Düyek	İlahi
Derd-i derunuma derman arardım	Mehmet Kemiksiz	Bestenigâr	Düyek	İlahi
Derdi derûnuma dermân arardım	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Nihavend	Sofyan	İlahi
Derdli olanın derdine dermân ne güzeldir	Ahmed Şahin	Hüseyini	Yürük Semai	Nakış
Derdlilerin dermânı, Lâ ilâhe illâ'llâh	Ahmed Şahin	Rast		İlahi
Der-i Dergâh-ı Mevlâ'da muhibb-i Hânedân'ım men	Ahmed Şahin	Hüzzam	Düyek	İlahi
Dervişlerin gülzarı	Mehmet Kemiksiz	Mahur	Sofyan	İlahi
Dervişlerin gülzârı, nûr-i didâr-ı yâri	Ahmed Şahin	Rast		İlahi
Ehl-i tevhid olan cana can kurban	M. Emin Altıntop	Hicaz	Sofyan	İlahi
Envar-ı imandır (salat-sünnet ilahisi)	Hayati Günyeli	Rast	Sofyan	İlahi

Ey kerem kâni vücudun	-	Hicaz	Curcuna	İlahi
Ey kerim kerem kıl	Mehmet Kemiksiz	Hüseyini	Sofyan	İlahi
Ey merhamet kani hazreti Allah	Mehmet Kemiksiz	Bayati	Sofyan	İlahi
Ey müminler gelin Hakk'ı söyleyin	Hasan Akıncı	Hüseyini	Semai	İlahi
Ezan-ı Muhammedi	Mehmet Kemiksiz	Evc	Sofyan	Teravîh tertibi
Ezelden adeti	Kaynak kişi:	Kürdi	Bileşik nim	İlahi
Mevlâ dostuna	Hüseyin Kutlu		sofyan	
Gönül mahı muharremdir	Mehmet Kemiksiz	Hüseyini	Düyek	İlahi
Göründü hilâl-i mâh-ı Muharrem	Ahmed Şahin	Hicaz	Düyek	Mersiye
Gözler aydın olsun bugün efendim	Hayati Günyeli	Rast	Düyek	İlahi
Gözlerim göreyim didarı yarı	Mehmet Kemiksiz	Saba	Sofyan	İlahi
Gülyüzlü güzel	Mehmet Kemiksiz	Rast	Sofyan	İlahi
Gülzâr-ı cemâl-i cihânı eyle temâşâ	Ahmed Şahin	Sipîhr	Yürük Semai	Yürük Semai
Güvenme güzelim mâle devlete	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Çargah	37/16	İlahi
Habîb-i Kibriyâ ağlar bugün	M. Hakan Alvan	Uşşak	Curcuna	Muharrem İlahisi
Habîb-i Kibriya ahmed-i muhtar	Mehmet Kemiksiz	Müstear	Düyek	İlahi
Hakk'a gel yar ol	Yahya Soyyiğit	Uşşak	Sofyan	İlahi
Hazer kıl kırma kalbin	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Kürdi	Raks aksağı	İlahi
İlahi Kadr ü Perverdigarım	Mehmet Kemiksiz	Şehnaz	Sofyan	İlahi
Kabrîstanı gördüm	Mehmet Kemiksiz	Hicaz	Yürük semai	İlahi
Kabrîstanı gördüm bugün	Hasan Akıncı	Hüzzam	Sofyan	İlahi
Kerem kıl kesme sultanım	Hüseyin Kutlu	Hicaz	Zafer	İlahi
Kurban olayım	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Segah	Devrihindi	İlahi
Mevlâ bizi efv ede gör	Hayati Günyeli	Hicazkar	Düyek	İlahi
Mevlâ ile eyle bâzâr	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Kürdi	Aksak semai	İlahi

Mevlâ ile eyle Pazar	Mehmet Kemiksiz	Tahirbuselik	Sofyan	İlahi
Mihr ü mah bir zerresidir	Mehmet Kemiksiz	Şehnazbuselik	Evzat	İlahi
Mir'ât-i kalbe nazar canan cemâlin göster	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Kürdi	Sofyan	İlahi
Muhammed Mustafadır	Mehmet Kemiksiz	Suzinak	Düyek	İlahi
Muhammed Mustafâ'dır bu	Ahmed Şahin	Hüseyini	Düyek	İlahi
Habîb-i Kibriyâ derler				
Muharremdir bugün cânâ gönüller hûn feşân olsun	Ahmed Şahin	Şehnaz	Düyek	İlahi
Ne devlettir bâzâr- ı aşk kurulmuş	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Çargah	Sengin semai	İlahi
Nevayı nayı dilden	Mehmet Kemiksiz	Nikrizli çargah	Sofyan	İlahi
Nur-i hidayetle ey gani cebbar	Mehmet Kemiksiz	Saba	Raks aksağı	İlahi
O bezm-i dilgüşâde devr eyledikçe sâkî	Ahmed Şahin	Evc	Sofyan	İlahi
Ol perî-veş dilber-i dildârı gördüm	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Kürdi	Sofyan	İlahi
Olup şems ü kamer hayranın ey Dost	Hz. Aşkî Muzaffer Ozak	Evc	Sofyan	İlahi
Rahmet güneşi doğmuş	Mehmet Kemiksiz	Saba	Sofyan	Teravîh tertibi
Rahmet nazarın daim	Mehmet Kemiksiz	Hüseyini	Sofyan	Teravîh tertibi
Rahmeti Rahman'ın	Ender Doğan	Kürdi	Devrihindi	İlahi
Rûy-i zemîni seyret al kanlara boyandı	Ahmed Şahin	Hicaz	Curcuna	Mersiye
Sahra-yı Kerbelâ kan gülistanı	Hasan Akıncı	Hicaz	Sofyan	İlahi
Saki bugün meyhânedede	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Çargah	Aksak semai	İlahi
Salli yâ Rabbi alâ hayri'l verâ(Kasîde-i Celâliye'den)	Ahmed Şahin	Mahur	Sofyan	Şuğul(Salât)

Selam ismi şerifin	Mehmet Kemiksiz	Şehnazbuselik	Evsat	İlahi
Sen Mevlâ'yı sevende	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Çargah	Sofyan	İlahi
Seyreyle güzel kudret-i Mevlâ	Derleyen: Raci Alkır	Uşşak	Aksak semai	İlahi
Su gibi yerlere yüzler kim sürer insân olur	Ahmed Şahin	Hüseyini	Müsemmen	İlahi
Şem'a-i nur Ahmed'e	Kaynak kişi: Hüseyin Kutlu	Kürdi	Sofyan	İlahi
Şem'a-i nûr-i Ahmed'e Cibrîl'ler pervâne döner	Ahmed Şahin	Suzidil	Düyek	İlahi
Şifa-yı derd-i dildir asitanın	Dursun Çakmak	Uşşak	Düyek	İlahi
Yarab bize bir er gerek	Mehmet Kemiksiz	Mahur	Sofyan	İlahi
Yetimleri şad eyle	Mehmet Kemiksiz	Isfahan	Sofyan	Teravîh tertibi
Zâir olun kabristânı, Nice yüz bin emvât yatır	Ahmed Şahin	Hicaz	Raks aksağı	İlahi

Sonuç

Yukarıda verilen listede görüldüğü gibi 100'e yakın besteye ilham veren Efe Hazretleri sadece yaşadığı bölgede değil aynı zamanda ülkedeki sanat erbabı şahsiyetleri etkilemeye devam etmektedir. Eserlerindeki zerafet ve sadelik muhatabını hemen etkisi altına almaktadır. Bunda O'nun halkın anlayabileceği bir lisan kullanmış olmasının da etkisi vardır. Alvarlı Efe'nin Erzurum yöresinin halk müsîkîsi kültürüne olan katkıları yanında başta tasavvufî neşveye sahip olanlar olmak üzere halk müsîkîsi sanatçıları ve müsîkîyle gönül bağı olan insanlar üzerinde önemli etkileri olmuştur.